

LA/Inka Hassinen

2.5.2024

Ulkoministeriö

## **Ulkoministeriön lausuntopyyntö VN/36586/2023/HE Suomen ja Yhdysvaltojen välillä tehdyn puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi**

Ulkoministeriö on pyytänyt Eläketurvakeskukselta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan Yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi.

Suomen ja Yhdysvaltojen välinen puolustusyhteistyösopimus (Defence Cooperation Agreement, DCA) on Suomea sitova kansainvälinen sopimus, joka perustuu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen (Nato SOFA) ja täydentää sitä. Sopimuksessa sovitaan muun muassa Yhdysvaltojen joukkojen, siviilihenkilöstön, huollettavien ja sopimustoimittajien oikeudellisesta asemasta heidän oleskellessaan Suomen alueella.

Eläketurvakeskus keskittyy lausunnossaan puolustusyhteistyösopimuksen ja hallituksen esityksen kommentoimiseen työeläkejärjestelmän ja sovellettavan sosiaaliturvalainsäädännön näkökulmasta. Eläketurvakeskus on lakisääteinen työeläketurvan toimeenpanon ja kehittämisen yhteiselin. Eläketurvakeskuksen tehtäviin kuuluu muun muassa ratkaista, kuuluuko henkilö työskentelyn perusteella Suomen sosiaaliturvaan sekä toimia yhteyselimenä Suomen ja Yhdysvaltojen välisen sosiaaliturvasopimuksen toimeenpanossa.

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan mukaan USA:n joukkojen jäsenet ja näiden huollettavat sekä USA:n sopimustoimittajien työntekijät, jotka eivät ole Suomen kansalaisia tai asu pysyvästi Suomessa, saavat tietysin edellytyksin vapautuksia Suomen veroista. Artiklan mukaan Suomen säädöksiä ja määräyksiä, jotka koskevat työnantajan tai itsenäisen ammatinharjoittajan velvollisuutta pidättää tai maksaa ennakolta tuloveroja ja sosiaaliturvamaksuja, ei sovelleta myöskään sellaisiin tuloihin, jotka on vapautettu veroista Suomen alueella.

Eläketurvakeskus toteaa, että puolustusyhteistyösopimuksen vapautukset sosiaaliturvamaksuista tarkoittavat käytännössä työeläkevakuutuksen osalta sitä, että henkilö ei ole Suomen työeläkevakuutuksen piirissä, eikä hänen työskentelynsä perusteella makseta työeläkevakuutusmaksuja Suomeen.

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että työnantajalla on lähtökohtaisesti velvollisuus järjestää Suomessa työskenteleville työntekijöilleen työeläkevakuutus ja työtapaturma- ja ammattitautivakuutus sekä maksaa lakisääteiset sosiaaliturvamaksut. Lisäksi perusteluissa on mainittu, että Suomessa on Yhdysvaltojen kanssa voimassa oleva sosiaaliturvasopimus (SopS

86/1992), joka voi olla joltain osin relevantti myös puolustusyhteistyösopimuksen soveltamisen yhteydessä.

Kuten hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, Suomen ja Yhdysvaltojen välisellä sosiaaliturvasopimuksella pyritään siihen, että työntekijä vakuutetaan lähtökohtaisesti vain yhden sopimusmaan lainsäädännön mukaan. Sosiaaliturvasopimuksen lähtökohtana on ns. *lex loci laboris* -periaate eli että henkilö vakuutetaan hänen työskentelymaassaan. Sosiaaliturvasopimus sisältää kuitenkin myös tiettyjä poikkeussääntöjä työntekijämaassa vakuuttamiseen. Ensinnäkin työnantaja voi lähettää työntekijän toisen sopimusvaltion alueelle tietyksi ajaksi, jolloin työntekijään sovelletaan sopimuksen kattamin osin lähettäjävaltion sosiaaliturvalainsäädäntöä. Myös yrittäjät voivat vastavasti lähettää itsensä toisen sopimusvaltion alueelle. Valtion virkamiehet kuuluvat kuitenkin lähtökohtaisesti aina työnantajamaan lainsäädäntöön ja merimiehiin sovelletaan lippuvaltion lainsäädäntöä.

Eläketurvakeskus toteaa, että kun USA:n joukot tulevat Suomeen puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitetuissa tilanteissa, pysynevät he yleensä lähtökohtaisesti Yhdysvaltojen sosiaaliturvan piirissä puolustusyhteistyösopimuksen ja sosiaaliturvasopimuksen perusteella. Hallituksen esityksessä ei ole kuitenkaan todettu selkeästi, mikä on puolustusyhteistyösopimuksen ja sosiaaliturvasopimuksen välinen suhde mahdollisissa lainsäädännön ristiriitatilanteissa.

On myös hyvä ottaa huomioon, että sosiaaliturvasopimuksen soveltamisala ei kata kaikkea sosiaaliturvaa. Suomen ja Yhdysvaltojen välistä sosiaaliturvasopimusta sovelletaan Suomen sosiaaliturvan osalta työeläkkeisiin ja kansaneläkkeisiin sekä työnantajan sosiaaliturvamaksuista työeläkevakuutusmaksuihin sekä työnantajan sairausvakuutusmaksuun ja työntekijän sairausvakuutusmaksuun lähetettyjen työntekijöiden osalta. Lisäksi sopimus koskee Suomen osalta sairaus- ja vanhempainvakuutusta sekä lapsilisiä niissä tilanteissa, joissa työntekijä, yrittäjä, merimies tai valtion virkamies kuuluu sopimuksen lainvalintasääntöjen perusteella Suomen sosiaaliturvalainsäädännön alaan. Yhdysvaltain osalta sopimusta sovelletaan liittovaltion vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkejärjestelmään. Esimerkiksi Suomen työtaturma- ja ammattitautivakuutus ja Yhdysvaltain muut eläkejärjestelmät kuin liittovaltion eläkkeet eivät ole sosiaaliturvasopimuksen piirissä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan mukaisia verovapautuksia ei myönnetä Suomen kansalaisille tai pysyväisluontoisesti Suomessa asuville. Siten jos USA:n joukot tai USA:n sopimustoimittajat ottavat palvelukseensa Suomen kansalaisia tai pysyväisluonteisesti Suomessa asuvia henkilöitä, tulisi näitä henkilöitä koskevat sosiaaliturvavelvoitteet hoitaa Suomeen kansallisen lainsäädännön sekä Suomen ja Yhdysvaltain välisen sosiaaliturvasopimuksen lainvalintasääntöjen perusteella. Hallituksen esityksessä todetaan, että

LA/Inka Hassinen

2.5.2024

mahdollisten paikalta palkattujen henkilöiden sosiaaliturvan järjestämisen osalta on tunnistettu käytännöllisiä ja lainsäädännön jatkoselvitystarpeita.

Eläketurvakeskus pitää sosiaaliturvavelvoitteiden ja -vastuiden tarkempaa selvittämistä tarpeellisena. Eläketurvakeskus osallistuu mielellään jatkoselvitysten tekemiseen.

Eläketurvakeskus

Karoliina Kiuru

Maijaliisa Takanen